

Duiding 4 oktober 2026 Franciscus leeft!

Wie was Franciscus nu werkelijk?

De man uit het lied van Bart Peeters? Of deze die de middeleeuwse dichter Dante Alighieri beschrijft. Als middeleeuwer wil je misschien het verhaal van jouw heilige graag opsmukken en aandikken met anekdotes en wonderen waar andere heiligen ook al succes mee geboekt hebben...

Zijn eigen verdeelde broeders (de 'rekkelijken' en de 'preciezen') bevochten elkaar al vanaf zijn dood die zij (letterlijk) van hem maakten overeenkomstig hun eigen voorkeur, overtuiging en ambitie.

De eenvoudige Franciscus van de Vlaamse volksschrijver Felix Timmermans is een andere man dan die van cineast Franco Zeffirelli die van hem een idealist in flower-power-stijl maakt in de film ' Brother Sun and sister Moon' .

Waar eindigt de waarheid en begint de fantasie, de overdrijving, de mythetvorming, de leugen? (...) Tot op de dag van vandaag lopen waarheid en verdichtsels rond Franciscus door elkaar. Steeds krijgt de man uit Assisi de kleur van degene door wiens ogen hij wordt gezien.

Daarbij speelt het veranderende tijdsperspectief en het zielenperspectief zoals subjectieve voorkeuren, gedachten en gevoelens van de waarnemer, gevormd door persoonlijke ervaringen en al dan niet ingebed in bepaalde tijdgebonden stromingen en ideologieën.

Wat is hij nu? – een vredesactivist, een man van de milieubeweging, een maatschappelijk geëngageerde, een voorstander van de dialoog tussen godsdiensten? En vooral: hoe hangt dat samen?

Franciscus had gewoon een open oog voor de problemen van zijn tijd. Hij heeft er ook bewust op gereageerd.

De milieubeweging beroept zich op Franciscus. Hij had een speciale band met dieren. Overigens met heel de natuur. Het Zonnelied is daarvan een sterke getuigenis. Hij noemde de zon zijn zuster, het water zijn vriendin, de dood zijn zuster. Alles was voor hem verbonden. Geen mens stond buiten die kring van verbondenheid. Verhalen zoals dat van een nest roodborstjes die deel uitmaakten van de communiteit werden doorverteld, Franciscus staat vaak afgebeeld omgeven door dieren en werd hierdoor bewonderd en geliefd.

Het bekende verhaal over 'de wolf Gubbio is in feite een tekst over het omgaan met conflicten. Hij heeft meer dan eens strijdende partijen tot verzoening gebracht.

Toen paus Johannes –Paulus II de leiders van de wereldgodsdiensten uitnodigde voor een gezamenlijk overleg, deed hij dat niet toevallig in Assisi.

Toen Franciscus naar Egypte trok, te midden van de kruistochten, wilde hij geen vijand ontmoeten, maar een mens. Hij ging ongewapend naar de sultan. Ze spraken met elkaar. Luisterden. Zagen elkaar in het gelaat

Franciscus heeft kennis gemaakt met de Islam. Hij heeft hun godsdienstbeleving gewaardeerd, hij vond dat wij op een aantal punten van hen konden leren. In zijn eerste regel geeft hij aan hoe zijn broeders kunnen leven en, zeer opvallend zeker voor die tijd, hij benadrukt dat ze niet op de eerste plaats die mensen moeten bekeren.

Misschien veranderde de wereld niet die dag, maar een weg van vrede brak open, waar men tot op vandaag nog over spreekt.

Franciscus van Assisi werd geboren in een wereld vol geweld, rivaliteit en strijd. Hij kende van dichtbij de oorlog tussen Assisi en Perugia, en de eerezucht van jongemannen die droomden van roem. Ook hij wilde held zijn op het slagveld. Vandaag leven wij in een wereld waar vrede vaak afwezig is. Er zijn die enkele grote oorlogen, er zijn heel wat brandhaarden, burgerconflicten, maar ook die vele subtiele oorlogen tussen mensen van wie de harten verhard zijn. Soms lijkt vrede een droom. Of een naïeve hoop.

Als kleine mensen kunnen we niet alles veranderen. De conflicten in de wereld zijn vaak te groot, te complex, te ver van ons bed. Maar vrede begint nooit bij de machtigen alleen. Ze krijgt gestalte daar waar wij leven: in onze straat, onze familie, onze gemeenschap, op het werk, in ons bidden en zwijgen. Ze groeit in de manier waarop we spreken over anderen, in de bereidheid om werkelijk te luisteren, in hoe we omgaan met onrecht en onbegrip.

Franciscus leert ons dat vrede begint met concrete keuzes: kiezen om een biddend mens te zijn, kiezen om niet te haten, om te vergeven, om te luisteren. De vrede van Franciscus is sterk in haar kwetsbaarheid. Franciscus daagt uit tot een leven zonder wapens, zonder scheldwoorden, zonder muren. Zijn manier van vrede begint bij een ander soort blik: een blik die het gelaat van de ander erkent als broeder, als zuster.

Franciscus koos niet voor een vrede van grote woorden, maar voor een leven in eenvoud. Hij zocht geen macht, maar broederschap. Hij ging naar de melaatsen, raakte hun wonden aan en begroette hen met eerbied.

Franciscus heeft sterk de nadruk gelegd op de armoede, op het kiezen van de kant van de minsten in de samenleving. Zijn zorg voor melaatsen is daarvan een concrete uitdrukking. In feite levert hij zo kritiek op het toen beginnend 'middeleeuws kapitalisme'. Het is niet moeilijk om van daar de sprong te maken naar actuele problemen.

Men kan de betekenis van Franciscus ook belichten vanuit zijn rol als ordestichter. Rond Franciscus is een hele beweging ontstaan. Hij heeft snel broeders gekregen. Hij zag zichzelf wel niet als 'stichter', hij heeft herhaaldelijk gezegd dat dit hem is overkomen. Maar hij werd in feite de voortrekker, het gezag, het leidende voorbeeld van een sterk groeiende groep. Na tien jaar waren ze al met minstens drieduizend. Clara heeft zijn levensvisie en regel overgenomen en aangepast voor vrouwen. Nog later hebben zich getrouwde mensen aangesloten en een 'derde orde' gevormd. Gedurende tien jaar is Franciscus de hoofdverantwoordelijke geweest van zijn broeders.

Men herkent zijn hand in de regels van de orde. Hij heeft zijn broeders uitgestuurd, eerst in Italië, dan over de Alpen, naar Frankrijk, Engeland, de Duitssprekende landen, Marokko... Ook in de Anglicaanse en in de lutherse kerken bestaan vandaag franciscaanse gemeenschappen.

Ik, jij, wij, kunnen wij, Franciscus ooit zien zoals hij was? Zelfs als we de tussenliggende eeuwen zouden kunnen overbruggen, zelfs dan blijft onze persoonlijke inkleuring van het beeld bestaan.

Wie is hij voor jou? Wat spreekt jou aan in zijn leven, in zijn boodschap?
Herken je jezelf in zijn zevenvoudig pad of in enkele aspecten ervan?
Zoals hij wens ik jou vrede en alle goeds.

Ik wou jullie eigenlijk 'het lied van de leeuwerik' laten horen.
Franciscus had een bijzondere voorliefde voor de leeuwerik. Dit nederig vogeltje, met zijn onopvallende bruine pluimage heeft echter een hele mooie, cirkelende zang die Franciscus als een lofzang beschouwde. Een zwerm leeuweriken kwam volgens eeuwenoude verhalen cirkelen rond Franciscus' hut toen hij op sterven lag.

Hanneke ter Maat schreef tekst die op muziek gezet werd door Stijn Demaré.
Het lied verbindt het sterven van Franciscus met het cirkelen en zingen van zijn lievelingsvogel.